

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2018. gada 29. maijā *

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Dzīvnieku labturības aizsardzība to nonāvēšanas laikā – Īpašas kaušanas metodes, ko nosaka reliģiski rituāli – Musulmaņu svinamie Upurēšanas svētki – Regula (EK) Nr. 1099/2009 – 2. panta k) punkts – 4. panta 4. punkts – Pienākums veikt rituālo kaušanu Regulas (EK) Nr. 853/2004 prasībām atbilstošā kautuvē – Spēkā esamība – Eiropas Savienības Pamattiesību harta – 10. pants – Ticības brīvība – LESD 13. pants – Nacionālo tradīciju ievērošana reliģiskos rituālos

Lieta C-426/16

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briseles pirmās instances tiesa, kurā tiesvedība noris holandiešu valodā, Beļģija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2016. gada 25. jūlijā un kas Tiesā reģistrēts 2016. gada 1. augustā, tiesvedībā

Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW u.c.

pret

Vlaams Gewest,

piedaloties

Global Action in the Interest of Animals (GAIA) VZW.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], priekšsēdētāja vietnieks A. Ticano [*A. Tizzano*] (referents), palātu priekšsēdētāji R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*], M. Ilešičs [*M. Ilešič*], J. Malenovskis [*J. Malenovský*] un E. Levits, tiesneši E. Juhāss [*E. Juhász*], E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*], K. Likurgs [*C. Lycourgos*], M. Vilars [*M. Vilaras*] un E. Regans [*E. Regan*],

ģenerālvokāts: N. Vāls [*N. Wahl*],

sekretāre: M. Ferreira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2017. gada 18. septembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

– *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW u.c.* vārdā – *J. Roets, advocaat,*

* Tiesvedības valoda – holandiešu.

- *Vlaams Gewest* vārdā – *J.-F. De Bock* un *V. De Schepper*, *advocaten*,
 - *Global Action in the Interest of Animals (GAIA) VZW* vārdā – *A. Godfroid* un *Y. Bayens*, *advocaten*,
 - Igaunijas valdības vārdā – *N. Grünberg*, pārstāve,
 - Nīderlandes valdības vārdā – *K. Bulterman* un *B. Koopman*, pārstāves,
 - Apvienotās Karalistes valdības vārdā – *G. Brown*, pārstāve, kurai palīdz *A. Bates*, *barrister*,
 - Eiropas Savienības Padomes vārdā – *E. Karlsson* un *S. Boelaert*, kā arī *V. Piessevaux*, pārstāvji,
 - Eiropas Komisijas vārdā – *A. Bouquet* un *H. Krämer*, kā arī *B. Eggers*, pārstāvji,
- noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2017. gada 30. novembra tiesas sēdē,
pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par Padomes Regulas (EK) Nr. 1099/2009 (2009. gada 24. septembris) par dzīvnieku aizsardzību nonāvēšanas laikā (OV 2009, L 303, 1. lpp.) 4. panta 4. punkta spēkā esamību, lasot to kopsakarā ar šīs regulas 2. panta k) punktu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp dažādām musulmaņu un mošeju organizāciju apvienībām, kas aktīvi darbojas *Vlaams Gewest* (Flandrijas reģions, Beļģija), no vienas puses, un Flandrijas reģionu, no otras puses, par *Vlaamse minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn* (Flandrijas mobilitātes, publisko darbu, flāmu perifērijas, tūrisma un dzīvnieku labturības lietu ministrs, turpmāk tekstā – “Flandrijas reģiona ministrs”) pieņemto lēmumu no 2015. gada vairs neļaut musulmaņu svinamo Upurēšanas svētku laikā veikt dzīvnieku rituālo kaušanu bez apdullināšanas pagaidu kautuvēs, kas izveidotas Flandrijas reģiona pašvaldībās.

Savienības tiesības

Regula (EK) Nr. 853/2004

- 3 Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 853/2004 (2004. gada 29. aprīlis), ar ko nosaka īpašus higiēnas noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes pārtiku (OV 2004, L 139, 55. lpp.) preambulas 18. apsvērumā ir noteikts:

“(18) Ir lietderīgi šajā regulā paredzētās strukturālās un higiēnas prasības attiecināt uz visiem uzņēmumu veidiem, tostarp mazajiem uzņēmumiem un pārvietojamām kautuvēm.”
- 4 Šīs regulas 4. panta 1. punktā ir noteikts:

“Pārtikas aprītē iesaistītie tirgus dalībnieki laiž tirgū [Eiropas Savienībā] ražotus dzīvnieku izcelsmes produktus vienīgi tad, ja tie ir sagatavoti un apstrādāti tikai uzņēmumos:

 - a) kas atbilst attiecīgām [Eiropas Parlamenta un Padomes] Regulā (EK) Nr. 852/2004 [(2004. gada 29. aprīlis) par pārtikas produktu higiēnu (OV 2004, L 139, 1. lpp.)] un šīs regulas II un III pielikumā noteiktām prasībām un citām attiecīgām pārtikas aprītes tiesību aktu prasībām

un

b) ko kompetentā iestāde ir reģistrējusi vai, ja vajadzīgs, saskaņā ar 2. punktu apstiprinājusi.”

Regula Nr. 1099/2009

5 Regulā Nr. 1099/2009 ir paredzēti dalībvalstīm kopēji noteikumi par dzīvnieku labturības aizsardzību to kaušanas vai nonāvēšanas laikā.

6 Šīs regulas preambulas 4., 8., 15., 18., 43. un 44. apsvērumā ir noteikts:

“(4) Dzīvnieku labturība ir [Savienības] vērtība, kas nostiprināta Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam pievienotajā Protokolā Nr. 33 par dzīvnieku aizsardzību un labturību [turpmāk tekstā – “protokols Nr. 33”]. Dzīvnieku aizsardzība kaušanas vai nonāvēšanas laikā ir svarīgs sabiedrīks jautājums, kas skar patērētāju attieksmi pret lauksaimniecības produktiem. Turklāt, uzlabojot dzīvnieku aizsardzību kaušanas laikā, tiks veicināta augstāka gaļas kvalitāte un netiešā veidā pozitīvi ietekmēta darba drošība kautuvēs.

[..]

(8) [..] Kopienas tiesību akti pārtikas nekaitīguma jomā attiecībā uz kautuvēm ir būtiski grozīti, pieņemot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 852/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par pārtikas produktu higiēnu [(OV 2004, L 139, 1. lpp.)] [..] un [..] Regulu [Nr. 853/2004]. Šajās regulās uzsvēta pārtikas nozares uzņēmēju atbildība, nodrošinot pārtikas nekaitīgumu. Uz kautuvēm attiecas arī iepriekšējas novērtēšanas procedūra, kuras laikā kompetentā iestāde novērtē celtniecību, iekārtojumu un tehnisko aprīkojumu, lai pārlicinātos, ka tas atbilst attiecīgajiem tehniskajiem noteikumiem pārtikas nekaitīguma jomā. Rūpēm par dzīvnieku labturību vajadzētu būt labāk integrētām kautuvēs, to konstrukcijās un izvietojumā, kā arī tur izmantotajās iekārtās.

[..]

(15) Protokolā Nr. 33 uzsvēta arī nepieciešamība ievērot dalībvalstu normatīvos aktus un paražas, jo īpaši tās, kas saistītas ar reliģiskiem rituāliem, kultūras tradīcijām un reģionālo mantojumu, formulējot un īstenojot [Savienības] politiku *inter alia* lauksaimniecības un iekšējā tirgus jomās. Tādēļ ir lietderīgi no šīs regulas darbības jomas izslēgt kultūras pasākumus, kur dzīvnieku labturības prasību ievērošana nelabvēlīgi ietekmētu attiecīgo pasākumu būtību.

[..]

(18) Ar [Padomes] Direktīvu 93/119/EK [(1993. gada 22. decembris) par dzīvnieku aizsardzību kaušanas vai nonāvēšanas laikā (OV 1993, L 340, 21. lpp.)] ir atcelta nepieciešamība pēc apdullināšanas reliģiskas nokaušanas gadījumā, ja tā notiek kautuvē. Tā kā [Savienības] noteikumi, kas piemērojami, veicot reliģisku nokaušanu, transponēti atkarībā no valstu apstākļiem, kā arī ņemot vērā to, ka valstu tiesību aktos ietverti aspekti, kas nav saistīti ar šīs regulas mērķiem, ir svarīgi, lai tiktu saglabāta iespēja atkāpties no prasības par dzīvnieku apdullināšanu pirms to nokaušanas, tādējādi atstājot zināmu rīcības brīvību katras dalībvalsts ziņā. Tādējādi šajā regulā ir respektēta reliģiskā brīvība un tiesības paust reliģiju vai ticību dievkalpojumu, sludināšanas, rituālu un ceremoniju laikā, kā paredzēts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 10. pantā.

[..]

- (43) Kaušana bez apdullināšanas prasa precīzu kakla pārgriešanu ar asu nazi ciešanu mazināšanai. Turklāt dzīvniekiem, kas nav mehāniski savaldīti, pēc kakla pārgriešanas asiņošanas process palēninās, tādējādi nevajadzīgi paildzinot dzīvnieka ciešanas. Parasti tie ir liellopu, aitu un kazu sugu dzīvnieki, ko visbiežāk kauj, izmantojot šo procedūru. Tāpēc atgremotāji, kurus nonāvē bez apdullināšanas, būtu jāsavalda atsevišķi, izmantojot mehāniskus līdzekļus.
- (44) Zinātnes un tehnikas progresa rezultātā pastāvīgi notiek uzlabojumi attiecībā uz apiešanos ar dzīvniekiem un to savaldīšanu kautuvēs. Tāpēc ir svarīgi pilnvarot Komisiju veikt grozījumus prasībās, kas attiecas uz apiešanos ar dzīvniekiem un to savaldīšanu pirms kaušanas, uzturot vienotu un augstu dzīvnieku aizsardzības pakāpi.

[..]”

- 7 Regulas 1099/2009 1. panta “Priekšmets un darbības joma” 3. punktā ir noteikts:

“Šo regulu nepiemēro:

- a) gadījumos, kad dzīvniekus nonāvē:

[..]

- iii) kultūras vai sporta pasākumu laikā;

[..].”

- 8 Šīs regulas 2. pants “Definīcijas” ir izteikts šādi:

“Šajā regulā lietotas šādas definīcijas:

[..]

- f) “apdullināšana” nozīmē jebkuru tīši radītu procesu, kas izraisa samaņas un jušanas zudumu bez sāpēm, ietverot jebkuru procesu, kas var izraisīt tūlītēju nāvi;

- g) “religijsks rituāls” nozīmē darbību virkni, kas saistīta ar dzīvnieku nokaušanu, kura paredzēta reliģijā;

[..]

- k) “kautuve” nozīmē jebkuru uzņēmumu, ko izmanto sauszemes dzīvnieku kaušanai un kas ietilpst Regulas [..] Nr. 853/2004 darbības jomā;

[..].”

- 9 Regulas Nr. 1099/2009 4. pantā “Apdullināšanas paņēmieni” ir noteikts:

“1. Dzīvniekus nonāvē tikai pēc tam, kad tie ir apdullināti atbilstīgi I pielikumā izklāstītajiem paņēmieniem un specifiskām prasībām, kas saistītas ar šo paņēmieni piemērošanu. Samaņas un jutīguma zudumu saglabā līdz pat dzīvnieka nāvei.

[..]

4. Gadījumā, ja dzīvniekus pakļauj īpašām kaušanas metodēm, ko nosaka reliģiski rituāli, 1. punkta prasības nav spēkā ar noteikumu, ka kaušana notiek kautuvē.”

Pamatlieta un prejudiciālais jautājums

- 10 Kā izriet no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem, musulmaņu svinamie Upurēšanas svētki (turpmāk tekstā – “Upurēšanas svētki”) ir svinības, kuras katru gadu organizē praktizējošie musulmaņi, lai ievērotu īpašu reliģisku priekšrakstu.
- 11 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka liels skaits Beļģijā praktizējošu musulmaņu uzskata, ka viņiem ir reliģisks pienākums – vislabāk pirmajā šo svētku dienā – nokaut vai uzdot nokaut dzīvnieku, kura gaļu pēc tam daļēji apēd ģimene un daļēji izdala trūkumcietējiem, kaimiņiem un attālākiem ģimenes locekļiem.
- 12 Lielākajā daļā Beļģijas musulmaņu kopienas pastāvot vienprātība, ko pauž šīs dalībvalsts musulmaņu izpildorgāna Teologu padome, ka šādai kaušanai jānotiek bez iepriekšējas dzīvnieku apdullināšanas un ņemot vērā citus ar šo kaušanu saistītos rituālos priekšrakstus (turpmāk tekstā – “rituālā kaušana”).
- 13 Īstenojot *loi du 14 août 1986 relative à la protection et au bien-être des animaux* [1986. gada 14. augusta Likuma par dzīvnieku aizsardzību un labturību] (*Belgisch Staatsblad*, 1986. gada 3. decembris, 16382. lpp.) 16. panta 2. punktā noteikto, *l'arrêté royal du 11 février 1988 relatif à certains abattages prescrits par un rite religieux* [Karāja 1988. gada 11. februāra dekrētā par atsevišķa veida kaušanu atbilstoši reliģiskiem priekšrakstiem] (*Belgisch Staatsblad*, 1988. gada 1. marts, 2888. lpp.) tika paredzēts, ka Beļģijā reliģiskajos rituālos paredzēto kaušanu var veikt tikai likumīgās kautuvēs (turpmāk tekstā – “apstiprinātas kautuves”) vai “uzņēmumos, kurus ir apstiprinājis par zemkopības jomu atbildīgais ministrs pēc saskaņošanas ar ministru, kas ir atbildīgs par sabiedrības veselību” (turpmāk tekstā – “pagaidu kaušanas vietas”).
- 14 Tieši, piemērojot šo tiesisko regulējumu, Beļģijas federālais ministrs kopš 1998. gada katru gadu tika apstiprinājis pagaidu kaušanas vietas, kuras kopā ar apstiprinātajām kautuvēm bija ļāvušas nodrošināt rituālās kaušanas Upurēšanas svētku laikā, tādējādi kompensējot apstiprināto kautuvju kapacitātes trūkumu, kas bija saistīts ar pieprasījuma pieaugumu šajā laikposmā.
- 15 Pēc apspriešanās ar musulmaņu kopienu *service public fédéral de la Santé publique, de la Sécurité de la chaîne alimentaire et de l'Environnement* [Federālais sabiedrības veselības, pārtikas aprites drošības un vides valsts dienests] līdz 2013. gadam dažādos datumos publicēja “rokasgrāmatu” par Upurēšanas svētku organizēšanu, kurā bija sniegti ieteikumi pagaidu kaušanas vietu ierīkošanai un ekspluatācijai.
- 16 No 2014. gada 1. jūlija pēc valsts sestās reformas dzīvnieku labturības kompetence tika nodota reģioniem. Tādējādi Flandrijas reģionā, lai 2014. gadā pārvaldītu Upurēšanas svētku organizēšanu tā teritorijā, savukārt tika izdota 2013. gada federālajai rokasgrāmatai līdzīga rokasgrāmata, kurā bija norādīts, ka kompetentais ministrs apstiprinās pagaidu kaušanas vietas individuāli, uz noteiktu laikposmu, ar nosacījumu, ka licencētās kautuvēs, kas atrodas saprātīgā attālumā, ir nepietiekama kaušanas kapacitāte un ka šajās pagaidu vietās tiek ievērota virkne nosacījumu par aprīkojumu un operacionāliem pienākumiem.
- 17 Tomēr 2014. gada 12. septembrī Flandrijas reģiona ministrs paziņoja, ka no 2015. gada vairs neapstiprinās pagaidu kaušanas vietas, kurās būtu iespējams īstenot rituālo kaušanu Upurēšanas svētku laikā, pamatojot ar to, ka šāda apstiprināšana esot pretrunā Regulas Nr. 1099/2009 noteikumiem un, konkrētāk, šīs regulas 4. panta 4. punktā noteiktajai normai, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, atbilstoši kurai, ja dzīvniekus pakļauj īpašām kaušanas metodēm, ko nosaka reliģiski rituāli, tos var nokaut bez apdullināšanas tikai kautuvēs, kas atbilst Regulas Nr. 853/2004 prasībām.
- 18 2015. gada 4. jūnijā minētais ministrs nosūtīja Flandrijas pilsētu un komūnu vadītājiem apkārtrakstu, informējot, ka no 2015. gada jebkāda dzīvnieku kaušana bez apdullināšanas, tajā skaitā rituālā kaušana Upurēšanas svētku laikā, būs jāveic vienīgi apstiprinātās kautuvēs, kas atbilst Regulas Nr. 853/2004 prasībām (turpmāk tekstā – “apstrīdētais apkārtraksts”).

- 19 Flandrijas reģiona ministrs konkrētāk atsaucas uz Eiropas Komisijas Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāta (ĢD) 2015. gada 30. jūlija dokumentu “*Audit effectué en Belgique du 24 novembre au 3 décembre 2014 en vue d’évaluer les contrôles relatifs au bien-être des animaux durant l’abattage et les opérations annexes* [Beļģijā no 2014. gada 24. novembra līdz 3. decembrim īstenotais audits, lai novērtētu dzīvnieku labturības kontroli to kaušanas un ar to saistīto darbību laikā]” [DG(SANTE) 2014-7059 – RM]. Šajā dokumentā bija norādīts, ka, “nonāvējot dzīvniekus bez apdullināšanas reliģiskiem rituāliem ārpus kautuves, netiek pildīta Regula [Nr. 1099/2009]”.
- 20 Tieši šajā kontekstā prasītāji pamatlietā 2016. gada 5. februārī iesūdzēja tiesā Flandrijas reģionu, vērstoties *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briseles pirmās instances tiesa, kurā tiesvedība noris holandiešu valodā, Beļģija).
- 21 Šie prasītāji galvenokārt apstrīd Regulas Nr. 1099/2009 piemērojamību rituālajai kaušanai, pamatojot ar to, ka ar tās 1. panta 3. punkta a) apakšpunkta iii) punktu no tās piemērošanas jomas tiek izslēgta dzīvnieku kaušana “kultūras vai sporta pasākumu laikā”. Pakārtoti šie prasītāji apstrīd normas, kas noteikta Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktā, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā esamību, jo, pirmkārt, tā aizskarot Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 10. pantā, kā arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas, kas parakstīta 1950. gada 4. novembrī Romā (turpmāk tekstā – “ECPAK”), 9. pantā aizsargāto ticības brīvību un, otrkārt, ar to netiekot ievērotas ar Upurēšanas svētku reliģiskajiem rituāliem saistītās Beļģijas paražas, kas ir garantētas LESD 13. pantā.
- 22 Iesniedzējtiesa vispirms norāda, ka Upurēšanas svētku laikā veikta rituālā kaušana ietilpst Regulas Nr. 1099/2009 piemērošanas jomā, jo šī prakse ietilpst jēdzienā “reliģisks rituāls” tās 2. panta g) punkta nozīmē un tādējādi uz to attiecas šīs regulas 4. panta 4. punktā paredzētā norma.
- 23 Lai gan tā ir, šī tiesa tomēr uzskata, ka, īstenojot ar Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktu noteikto normu, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, apstrīdētais apkārtraksts rada tiesību uz ticības brīvību ierobežojumu un aizskar Beļģijas paražas reliģisko rituālu jomā. Proti, ar šo apkārtrakstu praktizējošiem musulmaņiem tiek uzlikts pienākums rituālo kaušanu Upurēšanas svētku laikā veikt apstiprinātās kautuvēs, kas atbilst Regulā Nr. 853/2004 paredzētajām prasībām par būvniecību, struktūru un iekārtām. Tomēr Flandrijas reģiona teritorijā šīm prasībām atbilstošo kautuvju skaits neesot pietiekams, lai apmierinātu Upurēšanas svētku laikā parasti konstatēto *halal* gaļas pieprasījuma pieaugumu. Pienākums veikt rituālo kaušanu apstiprinātās kautuvēs tādējādi traucējot daudziem praktizējošiem musulmaņiem pildīt reliģisko pienākumu – pirmajā Upurēšanas svētku dienā nokaut vai likt nokaut dzīvnieku atbilstoši reliģiskiem priekšrakstiem.
- 24 Turklāt, iesniedzējtiesas ieskatā, šis ierobežojums nav ne atbilstīgs, ne samērīgs ar dzīvnieku labturības un sabiedrības veselības aizsardzības leģitīmajiem mērķiem, kādi tam ir. Proti, pirmkārt, pagaidu kaušanas vietas, kas bija atļautas laikā no 1998. līdz 2014. gadam, esot varējušas nodrošināt pietiekamu līmeni, lai izvairītos no dzīvnieku ciešanām un ievērotu sabiedrības veselības prasības. Otrkārt, lai šīs kaušanas pagaidu vietas pārveidotu kautuvēs, kurās tiek ievērotas prasības par būvniecību, struktūru un iekārtām, kas noteiktas Regulā Nr. 853/2004, esot nepieciešami ļoti lieli finanšu ieguldījumi, kas esot nesamērīgi, ņemot vērā tajos praktizētās rituālās kaušanas īslaicīgo raksturu.
- 25 Vienlaikus ar šiem apsvērumiem iesniedzējtiesai ir šaubas par Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, aplūkojot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā esamību.

- 26 Šādos apstākļos *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briseles pirmās instances tiesa, kurā tiesvedība noris holandiešu valodā, Beļģija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālo jautājumu:

“Vai Regulas [Nr. 1099/2009] 4. panta 4. punkts, lasot to kopā ar 2. panta k) punktu, [ECPAK] 9. panta, [Hartas] 10. panta un/vai [LESD] 13. panta pārkāpuma dēļ nav spēkā, jo tajā ir paredzēts, ka dzīvnieki, uz kuriem attiecas īpašas reliģiskos rituālos noteiktas kaušanas metodes, bez apdullināšanas var tikt kauti tikai kautuvē, kas ietilpst Regulas [Nr. 853/2004] piemērošanas jomā, savukārt Flandrijas reģionā šādu kautuvju kapacitāte nav pietiekama, lai apmierinātu katru gadu [...] Upurēšanas svētku dēļ konstatēto pieprasījumu pēc rituālās dzīvnieku kaušanas bez apdullināšanas, un apgrūtinājumi, kas ir saistīti ar iestāžu apstiprināto un kontrolēto [...] Upurēšanas svētkiem paredzēto pagaidu kaušanas vietu pārveidošanu par kautuvēm, kuras ietilpst Regulas [Nr. 853/2004] piemērošanas jomā, nešķiet atbilstoši, lai sasniegtu izvirzītos dzīvnieku labturības aizsardzības un sabiedrības veselības mērķus, un šie apgrūtinājumi šķiet nesamērīgi ar šo mērķi?”

Par prejudiciālo jautājumu

Par pieņemamību

- 27 Flandrijas reģions, Nīderlandes valdība un Apvienotās Karalistes valdība, kā arī Eiropas Savienības Padome un Komisija apgalvo, ka prejudiciālais jautājums nav pieņemams.
- 28 Pirmkārt, Flandrijas reģions un Apvienotās Karalistes valdība apstrīd šī jautājuma atbildību tā formulējuma dēļ. Proti, tās apgalvo, ka iespējamais ticības brīvības ierobežojums attiecīgā gadījumā varētu izrietēt vienīgi no Regulas Nr. 853/2004, ciktāl šajā regulā ir noteikti kautuvju apstiprināšanas nosacījumi, atbilstoši kuriem apstrīdētajā apkārtnē ir noteikts veikt rituālo kaušanu Upurēšanas svētkos. Tādējādi šim jautājumam neesot saistības ar pamatlietu, jo tas attiecas nevis uz Regulas Nr. 853/2004 spēkā esamību, bet uz Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā esamību.
- 29 Otrkārt, Flandrijas reģions, Nīderlandes valdība un Apvienotās Karalistes valdība, kā arī Padome un Komisija pauž šaubas par prejudiciālā jautājuma lietderību. Konkrētāk, tās norāda, ka šis jautājums ir balstīts uz iekšzemes faktiskajiem apstākļiem, kam nav saiknes ar Regulu Nr. 1099/2009, tādēļ tie nevar skar tās spēkā esamību. Proti, pamatlietu radījusi problēma izrietot vienīgi no tā, ka Flandrijas reģionā apstiprināto kautuvju kaušanas kapacitāte ir nepietiekama, lai apmierinātu pieprasījumu Upurēšanas svētkos, un no tā, cik lieli ir nepieciešamie finanšu ieguldījumi, lai ļautu pagaidu kaušanas vietas pārveidot par kautuvēm, kas atbilst Regulas Nr. 853/2004 prasībām.
- 30 Šajā ziņā uzreiz ir jānorāda, ka tikai valsts tiesa, kura iztiesā strīdu un kurai ir jāuzņemas atbildība par pieņemamo tiesas nolēmumu, var noteikt, ņemot vērā lietas īpatnības, cik nepieciešams ir prejudiciālais nolēmums šīs tiesas sprieduma taisīšanai un cik piemēroti ir Tiesai uzdotie jautājumi. Tādēļ, ja uzdotie jautājumi attiecas uz Savienības tiesību interpretāciju, Tiesai principā ir jālemj (spriedumi, 2015. gada 16. jūnijs, *Gauweiler* u.c., C-62/14, EU:C:2015:400, 24. punkts, un 2016. gada 4. maijs, *Pillbox* 38, C-477/14, EU:C:2016:324, 15. punkts).
- 31 No minētā izriet, ka uz prejudiciālo jautājumu par Savienības tiesībām attiecas atbildības prezumpcija. Tiesa var atteikties lemt par šādu jautājumu tikai tad, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesiskā regulējuma interpretācijai vai spēkā esamības izvērtējumam nav nekāda sakara ar pamatlītas faktisko situāciju vai tās priekšmetu, ja izvirzītā problēma ir hipotētiska vai ja Tiesai nav zināmi faktiskie vai juridiskie apstākļi, kas nepieciešami, lai sniegtu noderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem (spriedums, 2015. gada 16. jūnijs, *Gauweiler* u.c., C-62/14, EU:C:2015:400, 25. punkts).

- 32 Šajā gadījumā, kas attiecas, pirmkārt, uz argumentu par to, ka uzdotsais jautājums nav būtisks pamatlīdzes atrisināšanai, ir jānorāda, ka ir gan taisnība, ka kautuvju apstiprināšanas nosacījumi, kurus ar apstrīdēto apkārtrakstu no 2015. gada liek piemērot rituālajai kaušanai Upurēšanas svētkos, ir noteikti Regulā Nr. 853/2004. Tomēr no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem skaidri izriet, ka šis apkārtraksts tika pieņemts, īpaši pamatojoties uz Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktu, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, ar ko nosaka pienākumu rituālo kaušanu apstiprinātās kautuvēs veikt atbilstoši Regulas Nr. 853/2004 noteiktajām tehniskajām prasībām.
- 33 Šādos apstākļos iesniedzējtiesas uzdotsais jautājums, tā kā tas attiecas uz Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar šīs regulas 2. panta k) punktu, spēkā esamību, acīmredzami ir saistīts ar pamatlīdzes priekšmetu un tādēļ ir noteikti būtisks tās atrisināšanai.
- 34 Attiecībā, otrkārt, uz argumentu par šī jautājuma nelietderību, jo tas ir balstīts uz iekšzemes faktiskajiem apstākļiem, kam nav saiknes ar iespējamo Regulas Nr. 1099/2009 spēkā neesamību, ir jānorāda, kā to ģenerāladvokāts ir uzsvēris secinājumā 39.–42. punktā, ka šis arguments ir analizējams, pārbaudot šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pēc būtības.
- 35 Proti, šāda argumenta mērķis patiesībā ir apstrīdēt pašu iespējamību atzīt par spēkā neesošu, ņemot vērā Savienības primārās tiesības un, konkrētāk, Hartas un LESD noteikumus, Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktā, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, noteikto normu, apgalvojot, ka no šīs normas izrietošais pienākums veikt rituālo kaušanu apstiprinātās kautuvēs pats par sevi nav ticības brīvības īstenošanas un nacionālo paražu reliģisko rituālu jomā ierobežojums.
- 36 No iepriekš izklāstītā izriet, ka uzdotsais jautājums ir pieņemams.

Par lietas būtību

- 37 Uzdodot jautājumu, iesniedzējtiesa lūdz Tiesu pārbaudīt Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar minētās regulas 2. panta k) punktu, spēkā esamību, ņemot vērā Hartas 10. pantu, ECPAK 9. pantu, kā arī LESD 13. pantu, ciktāl šo Regulas Nr. 1099/2009 noteikumu sekas ir likt veikt ar musulmaņu svinamajiem Upurēšanas svētkiem saistīto rituālo kaušanu apstiprinātās kautuvēs, kas atbilst Regulas Nr. 853/2004 tehniskajām prasībām.

Par Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar minētās regulas 2. panta k) punktu, spēkā esamību, ņemot vērā Hartas 10. pantu un ECPAK 9. pantu

- 38 Vispirms ir jāatgādina, ka Savienība ir tiesību savienība, kurā visiem iestāžu aktiem piemēro pārbaudi par atbilstību tostarp līgumiem, vispārējiem tiesību principiem, kā arī pamattiesībām (spriedums, 2015. gada 6. oktobris, *Schrems*, C-362/14, EU:C:2015:650, 60. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 39 Visupirms, kas attiecas uz tiesībām uz ticības brīvību, par ko ir prejudiciālais jautājums, iesniedzējtiesa atsauca uz aizsardzību, kura tai piešķirta gan ar Hartas 10. pantu, gan ar ECPAK 9. pantu.
- 40 Šajā ziņā jāpaskaidro, ka, lai gan, kā ir apstiprināts LES 6. panta 3. punktā, ECPAK atzītās pamattiesības ir Savienības tiesību vispārējo principu daļa un lai gan Hartas 52. panta 3. punktā ir paredzēts, ka tajā ietvertajām tiesībām, kas atbilst ECPAK garantētajām tiesībām, ir tāda pati nozīme un apjoms, kāds tām ir noteikts šajā konvencijā, tomēr šī pēdējā minētā konvencija, kamēr Savienība nav tai pievienojusies, nav Savienības tiesību sistēmā formāli integrēts juridisks instruments (spriedumi, 2013. gada 26. februāris, *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 44. punkts; 2015. gada 3. septembris, *Inuit Tapiriit Kanatami u.c./Komisija*, C-398/13 P, EU:C:2015:535, 45. punkts, un 2016. gada 15. februāris, *N.*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 45. punkts).

- 41 Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar minētās regulas 2. panta k) punktu, spēkā esamības pārbaude tādējādi ir jāveic, ņemot vērā Hartas 10. pantu (pēc analogijas skat. spriedumu, 2016. gada 15. februāris, *N*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 46. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 42 Tad ir jāpārbauda, vai īpašās reliģisko rituālu noteiktās kaušanas metodes Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta izpratnē ietilpst Hartas 10. panta 1. punkta piemērošanas jomā.
- 43 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka atbilstoši Tiesas judikatūrai Hartas 10. panta 1. punktā aizsargātā domu, pārliecības un ticības brīvība tostarp ietver jebkuras personas tiesības individuāli vai kolektīvi paust savu ticību vai savu pārliecību publiski vai privāti ar kultu, izglītošanu, praksi vai īstenojot dažādus tajā ietvertos rituālus (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2017. gada 14. marts, *G4S Secure Solutions*, C-157/15, EU:C:2017:203, 27. punkts, kā arī 2017. gada 14. marts, *Bouagnaoui* un *ADDH*, C-188/15, EU:C:2017:204, 29. punkts).
- 44 Turklāt ir jānorāda, ka Hartā minētais jēdziens “reliģija” ietver plašu nozīmi, kas var aptvert gan *forum internum*, proti, uzskatu pastāvēšanu, gan *forum externum*, proti, reliģiskas ticības publiska paušanu (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2017. gada 14. marts, *G4S Secure Solutions*, C-157/15, EU:C:2017:203, 28. punkts, kā arī 2017. gada 14. marts, *Bouagnaoui* un *ADDH*, C-188/15, EU:C:2017:204, 30. punkts).
- 45 No tā izriet, ka īpašās reliģisko rituālu noteiktās kaušanas metodes Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta izpratnē ietilpst Hartas 10. panta 1. punkta piemērošanas jomā (skat. pēc analogijas ECT, 2000. gada 27. jūnijs, *Cha'are Shalom Ve Tsedek* pret Franciju, CE:ECHR:2000:0627JUD002741795, 74. punkts).
- 46 Visbeidzot, ir jāpārbauda, vai, kā to norāda iesniedzējtiesa, uz rituālo kaušanu, par ko ir pamatlieta, tiešām attiecas norma, kura noteikta Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktā.
- 47 Šajā ziņā ir jāuzsver, ka jēdziens “reliģisks rituāls”, uz ko attiecas šis noteikums, ir definēts Regulas Nr. 1099/2009 2. panta g) punktā kā “darbību virkne, kas saistīta ar dzīvnieku nokaušanu, kura paredzēta reliģijā”.
- 48 Kā atgādināts šā sprieduma 11. un 12. punktā, no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka rituālā kaušana, par ko ir pamatlieta, ir rituāls, ko katru gadu svin liels skaits praktizējošu musulmaņu Beļģijā, lai ievērotu noteiktu reliģisku priekšrakstu – pienākumu nokaut vai likt nokaut bez iepriekšējas apdullināšanas dzīvnieku, kura gaļu pēc tam daļēji apēd ģimene un daļēji izdala trūkumcietējiem, kaimiņiem un attālākiem ģimenes locekļiem.
- 49 No tā izriet, ka šī kaušana noteikti ietilpst jēdzienā “reliģisks rituāls” Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta izpratnē. Tādēļ tā ietilpst Hartas 10. panta 1. punkta piemērošanas jomā.
- 50 Šādu apsvērumu, kā to norādījis ģenerālvokāts secinājumu 51.–58. punktā, nevar likt apšaubīt teoloģiskās debates, kuras savos rakstveida apsvērumos un tiesas sēdē uzsvērusi *GAIA* un kuras pastāvēt dažādos musulmaņu sabiedrības reliģiskajos virzienos par pienākuma veikt kaušanu bez iepriekšējas apdullināšanas Upurēšanas svētkos absolūto raksturu un par vienlaicīgi apgalvoto alternatīvo risinājumu esamību, ja šādu pienākumu nav iespējams izpildīt.
- 51 Proti, iespējamu teoloģisku atšķirību esamība šajā jautājumā pati par sevi neliek apšaubīt, ka par “reliģisku rituālu” kvalificē rituālo kaušanu, kādu to apraksta iesniedzējtiesa šajā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu.
- 52 Paturot prātā šos ievadprecizējumus, ir jāpārbauda, vai ar Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktu noteiktā norma, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, ir tiesību uz ticības brīvību, ko garantē Hartas 10. pants, ierobežojums.

- 53 Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 1. punktā kā vispārējs princips ir paredzēts, ka Savienībā “dzīvniekus nonāvē tikai pēc tam, kad tie ir apdullināti”. Šā panta 4. punktā ir norādīts, ka, ja dzīvniekus pakļauj īpašām kaušanas metodēm, ko nosaka tādi reliģiski rituāli kā tie, kas saistīti ar kaušanu Upurēšanas svētkos, “1. punkta prasības nav spēkā ar noteikumu, ka kaušana notiek kautuvē”.
- 54 Savukārt Regulas Nr. 1099/2009 2. panta k) punktā šīs regulas nolūkiem “kautuve” ir definēta kā “jebkurš uzņēmums, ko izmanto sauszemes dzīvnieku kaušanai un kas ietilpst [Regulas Nr. 853/2004] darbības jomā”.
- 55 Tādējādi, lasot Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 1. un 4. punktu un tās 2. panta k) punktu kopsakarā, izriet, ka Savienībā rituālā kaušana, iepriekš neapdullinot, ir atļauta atkāpes veidā, ciktāl šāda kaušana notiek uzņēmumā, ko ir apstiprinājušas valsts kompetentās iestādes un kas šajā nolūkā atbilst Regulā Nr. 853/2004 noteiktajām tehniskajām prasībām par būvniecību, struktūru un iekārtām.
- 56 Šajā ziņā ir jāprecizē, ka Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktā atļautā atkāpe nekādi neaizliedz rituālās kaušanas veikšanu Savienībā, bet – tieši pretēji – paskaidro Savienības likumdevēja pozitīvo apņemšanos ļaut īstenot dzīvnieku kaušanu, iepriekš neapdullinot, lai nodrošinātu efektīvu tostarp praktizējošo musulmaņu ticības brīvības īstenošanu Upurēšanas svētkos.
- 57 Šādu interpretāciju nostiprina Regulas Nr. 1099/2009 preambulas 18. apsvērums, kurā ir skaidri noteikts, ka šajā regulā ir paredzēta precīza atkāpe no prasības par dzīvnieku apdullināšanu pirms to nokaušanas, tieši tādēļ, lai nodrošinātu, ka tiek respektēta reliģiskā brīvība un tiesības paust reliģiju vai ticību praksē un rituālos, kā paredzēts Hartas 10. pantā.
- 58 Šādā kontekstā ir jāuzskata, ka, paredzot pienākumu veikt rituālo kaušanu apstiprinātā kautuvē, kas atbilst Regulas Nr. 853/2004 prasībām, Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, mērķis ir vienīgi tehniskā ziņā organizēt un uzraudzīt reliģiskos nolūkos veiktas kaušanas, iepriekš neapdullinot, brīvu īstenošanu.
- 59 Taču šāda tehniskā uzraudzīšana pati par sevi neietver ierobežojumu praktizējošo musulmaņu tiesībām uz ticības brīvību.
- 60 Proti, pirmkārt, ir jānorāda, ka ar Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktu, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, rituālā kaušana tiek pakļauta tiem pašiem tehniskajiem nosacījumiem, kas principā tiek piemēroti jebkurai dzīvnieku kaušanai Savienībā neatkarīgi no izmantotās metodes.
- 61 Kā secinājumu 78. punktā norāda ģenerālvokāts, pienākums izmantot apstiprinātu kautuvi, kas atbilst Regulas Nr. 853/2004 tehniskajām prasībām, vispārīgi un nešķirojot attiecas uz katru dzīvnieku kaušanas organizatoru neatkarīgi no jebkādas konkrētas saiknes ar reliģiju, un nediskriminējoši tas skar visus dzīvnieku gaļas ražotājus Savienībā.
- 62 Otrkārt, ir jāprecizē, ka, paredzējis šādus tehniskos nosacījumus, Savienības likumdevējs ir saskaņojis kaušanas īpašās metodes, ko nosaka reliģiskie rituāli, ar galvenajām normām, ko nosaka Regula Nr. 1099/2009 un Regula Nr. 853/2004 attiecībā uz dzīvnieku labturības aizsardzību, tos nonāvējot, un dzīvnieku gaļas visu patērētāju veselību.
- 63 Proti, pirmkārt, dzīvnieku labturības aizsardzība ir galvenais Regulas Nr. 1099/2009 un, konkrētāk, 4. panta 4. punkta mērķis, kā izriet no paša šīs regulas nosaukuma un tās preambulas 2. apsvēruma.
- 64 Kā Tiesa jau ir norādījusi, dzīvnieku labturības svarīgums ir izpaudies tostarp, dalībvalstīm pieņemot protokolu Nr. 33, atbilstoši kuram Savienībai un dalībvalstīm ir pilnībā jāņem vērā dzīvnieku labturības prasības, kad tās formulē un īsteno Savienības politiku (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2008. gada 19. jūnijs, *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers* un *Andibel*, C-219/07, EU:C:2008:353, 27. punkts, kā arī 2015. gada 23. aprīlis, *Zuchtvieh-Export*, C-424/13, EU:C:2015:259, 35. punkts).

- 65 Tieši šādā kontekstā Savienības likumdevējs ir uzskatījis, ka, lai izvairītos no pārmērīgu un nevajadzīgu ciešanu nodarīšanas nonāvējamiem dzīvniekiem, iepriekš neapdullinot, jebkāda rituālā kaušana ir jāveic kautuvē, kas atbilst Regulā Nr. 853/2004 noteiktajām tehniskajām prasībām. Proti, kā būtībā norādīts Regulas Nr. 1099/2009 preambulas 43. un 44. apsvērumā, tikai šā veida kautuvēs ir tostarp iespējams šos dzīvniekus savaldīt “atsevišķi, izmantojot mehāniskus līdzekļus” un ņemt vērā šajā jomā gūto “zinātnes un tehnikas progresu”, cik vien iespējams ierobežojot to ciešanas.
- 66 Otrkārt, kā izriet no Regulas Nr. 1099/2009 preambulas 8. apsvēruma, mērķis nodrošināt augstu cilvēka veselības līmeni ir uzlicis pārtikas nozares uzņēmējiem atbildību nodrošināt pārtikas nekaitīgumu, kā arī uzlicis pienākumu veikt jebkuru dzīvnieku kaušanu kautuvēs, kas atbilst tehniskajām prasībām par būvniecību, struktūru un iekārtām, tostarp Regulas Nr. 853/2004 III pielikumā noteiktajām prasībām.
- 67 Proti, kā norāda ģenerāladvokāts secinājumu 64. un 65. punktā, pieņemot pēdējo minēto regulu, Savienības likumdevējs ir skaidri iecerējis atbilstoši tās preambulas 2. apsvērumā norādītajai iecerei noteikt, ka visa dzīvnieku izcelsmes pārtika, lai kāda nebūtu izvēlēta kaušanas metode, tiek ražota un tirgota atbilstoši striktām normām, kas ļauj garantēt pārtikas higiēnu un nekaitīgumu un novērst kaitējumu cilvēka veselībai.
- 68 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka ar Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktā noteikto normu, lasot to kopsakarā ar šīs regulas 2. panta k) punktu, pašu par sevi netiek ierobežotas praktizējošo musulmaņu tiesības uz ticības brīvību, ko aizsargā Hartas 10. pants, Upurēšanas svētkos.
- 69 Tomēr iesniedzējtiesa uzskata, ka no šīs normas izrietošais pienākums ir tāds, kas Flandrijas reģiona teritorijā var radīt šķēršļus tam, lai daudzi praktizējošie musulmaņi varētu īstenot rituālo kaušanu, un radīt ierobežojumu to tiesībām uz ticības brīvību.
- 70 Šie apsvērumi esot saistīti ar faktu, ka Flandrijas reģionā esošās apstiprinātās un Regulas Nr. 853/2004 prasībām atbilstošās kautuves nenodrošina pietiekamu kaušanas kapacitāti, lai apmierinātu pieprasījumu pēc *halal* gaļas, kas novērojams Upurēšanas svētku laikā. Taču jaunu apstiprinātu kautuvju izveidošanai uz musulmaņu kopienas rēķina vai pagaidu kautuvju, kas tika izmantotas līdz 2014. gadam, pārveidei par apstiprinātām kautuvēm ir nepieciešamas ārkārtīgi lielas finanšu investīcijas. Turklāt, ņemot vērā rituālās kaušanas īslaicīgumu, šīs investīcijas nebūs atbilstošas, ne lai izvairītos no nevajadzīgām vai pārmērīgām dzīvnieku ciešanām, ne lai piedāvātu labākas garantijas sabiedrības veselības jomā. Tās varētu izrādīties arī nesamērīgas attiecībā pret pievienoto vērtību dzīvnieku labturības un sabiedrības veselības jomā.
- 71 Šajā ziņā tomēr ir uzreiz jāatgādina, ka atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai Savienības tiesību akta spēkā esamība ir jāizvērtē atbilstoši faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, kas pastāvēja akta pieņemšanas brīdī. Ja Savienības likumdevējam ir jānovērtē tiesiskā regulējuma, kas jāpieņem nākotnē, ietekme un šo ietekmi nevar precīzi paredzēt, tā vērtējumu var apšaubīt tikai tad, ja tas, ņemot vērā informāciju, kas tam bija pieejama attiecīgā tiesiskā regulējuma pieņemšanas brīdī, ir acīmredzami kļūdaini (spriedumi, 2013. gada 17. oktobris, *Schaible*, C-101/12, EU:C:2013:661, 50. punkts, un 2016. gada 9. jūnijs, *Pesce* u.c., C-78/16 un C-79/16, EU:C:2016:428, 50. punkts).
- 72 Savienības tiesību normas spēkā esamība ir izvērtējama, ņemot vērā pašas šīs tiesību normas raksturīgās iezīmes, un tā nevar būt atkarīga no konkrēta gadījuma īpašajiem apstākļiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 28. jūlijs, *Ordre des barreaux francophones et germanophone* u.c., C-543/14, EU:C:2016:605, 29. punkts).
- 73 Šajā gadījumā, pirmkārt, no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka iesniedzējtiesas uzsvērtā un šī sprieduma 70. punktā norādītā problemātika attiecas vienīgi uz ierobežotu skaitu Flandrijas reģiona pašvaldību. Tādējādi šī problemātika nebūtu uzskatāma par tādu, kas ir nešķirami saistīta ar Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktā, lasot to kopsakarā ar šīs regulas 2. panta k) punktu, noteiktās normas piemērošanu visā Savienībā.

- 74 Tādējādi tas vien, ka Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, aplūkojot to kopsakarā ar šīs regulas 2. panta k) punktu, piemērošana varētu ierobežot brīvību veikt rituālo kaušanu konkrētas dalībvalsts reģionā, neietekmē šī noteikuma spēkā esamību, ņemot vērā Hartas 10. pantu. Proti, tā kā Regulai Nr. 1099/2009 ir ietekme visās dalībvalstīs, tās spēkā esamības pārbaude ir veicama nevis, ņemot vērā vienas vienīgas dalībvalsts īpašo situāciju, bet situāciju visās Savienības dalībvalstīs (pēc analogijas skat. spriedumu, 2016. gada 4. maijs, Polija/Parlaments un Padome, C-358/14, EU:C:2016:323, 103. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 75 Turklāt atbilstoši Tiesai iesniegtajos lietas materiālos esošajām norādēm iesniedzējtiesas norādītās iespējamās izmaksas nav liegušas 2015. gadā divām bijušajām Flandrijas reģionā esošajām islaicīgajām kautuvēm un 2016. gadā trim šādiem uzņēmumiem panākt atbilstmi Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktā, lasot to kopsakarā ar šīs regulas 2. panta k) punktu, paredzētajai normai.
- 76 Turklāt ar šīm iespējamajām papildu izmaksām saistītā problemātika rodas no pilnīgi iekšējiem ekonomiskajiem apstākļiem.
- 77 Proti, nepieciešamība izveidot jaunas kautuves, kas atbilstu Regulas Nr. 853/2004 prasībām, ar potenciālo papildizmaksu risku, kuru tas radītu musulmaņu kopienai, izriet vienīgi no apgalvotās kapacitātes trūkuma apstiprinātajās kautuvēs, kas ir Flandrijas reģiona teritorijā.
- 78 Taču šāda acumirkīga kautuvju kapacitātes problēma kādas dalībvalsts reģionā, kura saistīta ar rituālās kaušanas pieprasījuma pieaugumu uz dažām dienām Upurēšanas svētku dēļ, ir iekšzemes apstākļu sekas, kas nevar ietekmēt šīs regulas 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā esamību.
- 79 No iepriekš minētā izriet, ka visas šaubas, ko iesniedzējtiesa ir paudusi attiecībā uz iespējamu ticības brīvības aizskārumu nesamērīgā finanšu sloga dēļ, kas gulstoties uz skartajām musulmaņu kopienām, nav pamatotas un nevar atspēkot šā sprieduma 68. punktā esošo apsvērumu, ka ar Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punktu, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, izveidotā norma pati par sevi neierobežo musulmaņu ticības brīvību, ko garantē Hartas 10. pants.
- 80 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, aplūkojot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, pārbaude nav atklājusi nevienu faktoru, kas ietekmētu tā spēkā esamību, ņemot vērā Hartas 10. pantu.

Par Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar minētās regulas 2. panta k) punktu, spēkā esamību, ņemot vērā LESD 13. pantu

- 81 Runājot par Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā esamību, ņemot vērā LESD 13. pantu, pēdējā minētajā noteikumā ir paredzēts, ka Savienība un dalībvalstis velta pienācīgu uzmanību dzīvnieku labturības prasībām, vienlaikus ievērojot “dalībvalstu normatīvos vai administratīvos aktus un paražas, jo īpaši attiecībā uz reliģiskiem rituāliem, kultūras tradīcijām un reģionālās kultūras mantojumu”.
- 82 Šajā ziņā tomēr ir jākonstatē, kā to dara arī Komisija savos rakstveida apsvērumos, ka šajā gadījumā no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem skaidri neizriet, kuri ir tie Beļģijas normatīvie vai administratīvie akti vai paražas, kas skar reliģisko rituālu – Upurēšanas svētkus, uz ko attiecas LESD 13. pants. Proti, lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanas laikā spēkā esošais Beļģijas tiesiskais regulējums paredz, ka rituālā kaušana ir obligāti veicama apstiprinātā kautuvē, kas atbilst Regulas Nr. 853/2004 prasībām. Tādēļ vienīgie valsts tiesību noteikumi reliģisko rituālu jomā, kurus varētu skart Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, aplūkojot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, piemērošana, ir tie, kas bija spēkā līdz 2015. gada 4. jūnijam, kad tika pieņemts apstrīdētais apkārtraksts.

- 83 Katrā ziņā, pat ja būtu jāuzskata, ka iesniedzējtiesa atsaucas uz šiem valsts tiesību noteikumiem, nemainīgs tomēr paliek tas, ka, tā kā tika nospriests, ka norma, kas izriet no Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, aplūkojot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, nekādi neierobežo tiesības uz musulmaņu ticības brīvību, ko garantē Hartas 10. pants, arī neviens Tiesas pārbaudei iesniegtais elements to pašu apsvērumu dēļ, kas izklāstīti šā sprieduma 56.–80. punktā, neļauj secināt Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā neesamību, ņemot vērā LESD 13. pantu.
- 84 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz uzdoto jautājumu ir jāatbild, ka prejudiciālā jautājuma pārbaude nav atklājusi nevienu elementu, kas varētu ietekmēt Regulas Nr. 1099/2009 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā esamību, ņemot vērā Hartas 10. pantu un LESD 13. pantu.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 85 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

Prejudiciālā jautājuma pārbaude nav atklājusi nevienu elementu, kas varētu ietekmēt Padomes Regulas (EK) Nr. 1099/2009 (2009. gada 24. septembris) par dzīvnieku aizsardzību nonāvēšanas laikā 4. panta 4. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 2. panta k) punktu, spēkā esamību, ņemot vērā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 10. pantu un LESD 13. pantu.

[Paraksti]